

УДК 343.1:343.9:341.1

[https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3\(8\)-727-738](https://doi.org/10.52058/3041-1793-2025-3(8)-727-738)

Павлова Тетяна Олександрівна кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики, Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, м. Одеса, тел.: (050) 978-43-60, <https://orcid.org/0000-0002-2558-823X>

ПОРУШЕННЯ ТА ОБХІД ЕКОНОМІЧНИХ САНКЦІЙ: ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

Анотація. У статті досліджено проблеми кримінально-правової кваліфікації порушення та обходу санкцій, які мають складний характер та пов'язані із недосконалістю регулятивного законодавства про санкції. Проаналізовано положення Закону України «Про санкції», норми Кримінального кодексу України, які потребують свого удосконалення не тільки через відсутність відповідного складу злочину, а й через недосконалість системи заходів запобігання порушенню та обходу санкцій, які мають широкую правову природу.

У міжнародному праві санкції розглядаються як ефективний юридичний механізм припинення агресивної поведінки однієї держави до іншої. Положення щодо правових підстав застосування, суб'єктів, питання контролю за виконанням санкційних приписів та відповідальності за їх порушення мають чітко визначатися в національному регулятивному законодавстві, оскільки санкцій за своєю правовою природою є потужним обмежувальним заходом, застосування якого має чітко регламентуватися.

Проблеми кримінально-правової кваліфікації порушення та обходу санкцій виникають не тільки через відсутність кримінальної відповідальності за вказані суспільно небезпечні діяння, а й через необхідність вирішення наступних питань: зміни регулятивного законодавства; запровадження відповідальності за порушення санкцій не тільки в кримінально-правовій площині; створення ефективної системи кримінально-правових заходів впливу, які є формою реакції держави на порушення та обхід санкцій. Мова йде не тільки про кримінальне покарання, а й про спеціальну конфіскацію та кримінально-правові заходи щодо юридичних осіб.

У процесі дослідження поставленої проблеми було зроблено наступні основні висновки: кримінальна відповідальність є найбільш суворим видом юридичної відповідальності, яка застосовується за вчинення найнебезпечніших діянь, до яких слід віднести й порушення та обхід санкцій; необхідність чіткого визначення порядку реалізації обмежувальних заходів – санкцій у регулятивному законодавстві; закріпити поряд з кримінальною відповідальністю різні форми реакцій на порушення санкцій залежно від ступеня тяжкості

вчиненого діяння; розробити ефективну систему заходів (засобів) впливу за порушення та обхід санкцій, в тому числі й кримінально-правового характеру; визначити чіткі підстави застосування санкційного режиму та встановлення належного судового контролю.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, агресія, кримінальне правопорушення, санкції, економічні санкції, обмежувальні заходи, ухилення від економічних санкцій, кримінальна відповідальність за порушення економічних санкцій, Європейський Союз, кримінальне покарання, спеціальна конфіскація

Pavlova Tetiana Oleksandrivna Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor the Department of Criminal Law, Criminal Procedure and Criminalistics, Odesa I. I. Mechnikov National University, Odesa, tel.: (050) 978-43-60, <https://orcid.org/0000-0002-2558-823X>

VIOLATION AND CIRCUMVENTION OF ECONOMIC SANCTIONS: PROBLEMS OF CRIMINAL LAW QUALIFICATION

Abstract. The article explores the problems of criminal-legal qualification of violations and circumvention of sanctions, which have a complex nature and are related to the imperfection of the regulatory legislation on sanctions. The provisions of the Law of Ukraine «On Sanctions» and the norms of the Criminal Code of Ukraine have been analyzed. These norms require improvement not only due to the lack of an appropriate criminal offense composition but also because of the imperfection of the system of measures to prevent violations and circumvention of sanctions, which have a broad legal nature.

In international law, sanctions are considered an effective legal mechanism for stopping one state's aggressive behavior towards another. The provisions regarding the legal grounds for application, subjects, issues of monitoring the enforcement of sanction provisions, and liability for their violation must be clearly defined in national regulatory legislation, as sanctions, by their legal nature, are powerful restrictive measures, the application of which must be clearly regulated.

The problems of criminal-legal qualification of violations and circumvention of sanctions arise not only due to the absence of criminal responsibility for these socially dangerous actions but also due to the need to address the following questions: changes in regulatory legislation; introduction of responsibility for sanction violations not only in the criminal-legal sphere; and the creation of an effective system of criminal-legal measures of influence, which serve as a form of the state's response to violations and circumvention of sanctions. The issue concerns not only criminal punishment but also special confiscation and criminal-legal measures regarding legal entities.

In the process of researching the stated problem, the following main conclusions were made: criminal responsibility is the most severe form of legal

responsibility, applied for the commission of the most dangerous actions, which should include violations and circumvention of sanctions; the need for a clear definition of the procedure for implementing restrictive measures – sanctions in regulatory legislation; the need to establish, alongside criminal responsibility, various forms of responses to sanction violations depending on the severity of the committed act; the development of an effective system of measures (means) of influence for violations and circumvention of sanctions, including those of a criminal-legal nature; and the definition of clear grounds for the application of the sanctions regime and the establishment of appropriate judicial control.

Keywords: criminal responsibility, aggression, criminal offense, sanctions, economic sanctions, restrictive measures, evasion of economic sanctions, criminal responsibility for violation of economic sanctions, European Union, criminal punishment, special confiscation

Постановка проблеми. Притягнення до відповідальності за порушення санкцій у міжнародному праві є усталеним та дієвим юридичним механізмом, застосування якого сприяє припиненню агресивної поведінки однієї держави/держав по відношенню до іншої/інших через виконання нормативних приписів та є правовою гарантією успішної реалізації санкційної політики як на рівні окремої держави, так і на рівні Європейського Союзу (далі – ЄС).

У 2014 році, з початком військової агресії РФ на територію незалежної України, наша держава стикнулася з необхідністю формування національної нормативно-правової бази, яка б забезпечувала впровадження санкційної політики на державному рівні. Було прийнято низку законів у цій сфері, а саме Закон України «Про санкції» від 14.08.2014 р. № 1644-VII (далі – Закон України «Про санкції») [1] та інші регулятивні закони.

Накладання санкцій доволі часто пов'язано з їх порушенням, тому виникає потреба кваліфікації відповідних дій правопорушників. Враховуючи, що з 2014 року РФ, порушуючи як норми міжнародного гуманітарного права, так і норми вітчизняного Кримінального кодексу України (далі – КК України), вчинює різні види тяжких та особливо тяжких злочинів, а суб'єкти, на яких було покладено санкції, ухиляються або порушують економічні санкції, такі дії потребують відповідної кваліфікації. Але норми чинного Кримінального кодексу України не містять самосійного складу, присвяченого порушенню та обходу економічних санкцій. Тому виникла необхідність правового аналізу чинного кримінального законодавства України, судової практики та судової статистики в контексті поставленої проблеми. Криміналізація порушень та обходу санкцій повинна стати важливим етапом у розвитку санкційної політики та боротьбі з співпрацею з ворогом і суб'єктами, що сприяють агресії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження порушення та обходу санкцій досі не приділено значної уваги, оскільки досі відсутні комплексні наукові дослідження щодо поставленої проблеми. При

цьому слід зазначити, що окремі думки, з вказаного питання та суміжних проблем, висловлені науковцями та практикуючими юристами, наприклад, Д. Артимоваць, О. Дудоровим, В. Єнічем, О. Лещенком, М. Рубашенком, Д. Трясовим, М. Хавранюком, О. Чуваковим тощо, працівниками Інституту законодавчих ідей, а саме Б. Карнаухом, А. Климосюком, Т. Рябченком, Т. Хутор.

Метою статті є дослідити певні положення Закону України «Про санкції», чинного Кримінального кодексу України, судової практики та судової статистики в частині сучасного стану кваліфікації дій суб'єктів, які порушують та обходять накладені на них економічні санкції через призму відсутності відповідної кримінально-правової норми та зробити висновки.

Виклад основного матеріалу. Традиційно кримінальна відповідальність розуміється як найбільш суворий вид юридичної відповідальності, яка застосовується за вчинення найнебезпечніших діянь через обрання певного виду заходів кримінально-правового впливу, система яких досі не визначена у Загальній частині чинного Кримінального кодексу України. Це означає, що коли суб'єкт кримінального правопорушення посягає на важливі суспільні відносини, які визначені у ч. 1 ст. 1 КК України, за наявності правових підстав, передбачених у Кримінальному кодексі України, має наставати саме кримінальна відповідальність, оскільки притягнення до інших видів відповідальності не буде співрозмірним небезпеці вчиненого діяння, а тому безпідставним та неефективним. Чи потрібна кримінальна відповідальність за порушення законодавства про санкції? Думаємо, що так, оскільки Президент України неодноразово за поданням Ради національної безпеки та оборони України (далі – РНБО) на підставі Закону України «Про санкції» з метою захисту національних інтересів, національної безпеки, суверенітету і територіальної цілісності України запроваджував санкції щодо фізичних та юридичних осіб, які провадять підривну діяльність відносно нашої держави, у тому числі й в економічній сфері, але цим особам вдавалося ухилятися від накладених на них санкцій самостійно або за допомогою інших осіб, у тому числі й через відсутність кримінальної відповідальності за їх порушення. Ефективність норм про відповідальність за порушення та обхід санкцій безпосередньо залежить від якості регулятивного законодавства – належної регламентованості порядку реалізації відповідних обмежувальних заходів. Чинний Закон України «Про санкції» фактично містить лише перелік (види) санкцій та порядок їх застосування, але не передбачає ані загальних, ані конкретних обов'язків чи заборон щодо їх виконання. Притягнення до кримінальної відповідальності, як було вказано, пов'язано з необхідністю встановлення наявності правових підстав до її притягнення, що визначені у ч. 1 ст. 2 КК України та кваліфікації вчиненого діяння як кримінального правопорушення – кримінального проступку або злочину (ст. 12 КК України) [2].

Слово «кваліфікація» походить від двох латинських слів – *qualis* (якість, який за якістю) та *facio* (роблю). Загальне поняття кваліфікації в криміналь-

ному праві розуміється як правова оцінка вчиненого суспільно небезпечного діяння відповідно до норм чинного Кримінального кодексу України. У теорії кримінального права термін «кваліфікація» розуміється, по-перше, як процес (діяльність) уповноважених на те державою органів щодо надання правової оцінки вчиненому діянню та, по-друге, як результат такої діяльності, який полягає в обранні певної кримінально-правової норми, яка передбачає відповідальність за скоєне. У цій статті термін «кваліфікація» розглядається у другому значенні.

Різноманіття санкцій, передбачених у ст. 4 Закону України «Про санкції», ускладнюють процес криміналізації, оскільки вимагають формулювання таких законодавчих норм, які б охоплювали широкий спектр порушень у різних сферах відносин, з урахуванням особливостей суб'єктів порушень та інших факторів. Тому на законодавчому рівні необхідно визначити питання контролю за виконанням санкційних приписів та відповідальності за їх порушення. При цьому вид відповідальності залежить від ступеня суспільної небезпеки та наслідків вчиненого суспільно небезпечного діяння. Важливо зазначити, що Закон України «Про санкції» не визначає чітко коло суб'єктів, до яких вони застосовуються, підстави для застосування санкцій, що суперечить принципам правової визначеності та створює умови для можливих зловживань з боку державних органів, які застосовують санкції, що є неприйнятним у демократичному суспільстві.

Застосуванню до конкретної особи певного виду санкцій передуює визначена законом процедура, яка включає кілька послідовних етапів.

Рішення про застосування санкцій приймаються спеціальним координаційним органом при Президентові України – Радою національної безпеки та оборони України на підставі пропозицій Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів, Національного банку України та Служби безпеки України. Рішення РНБО вводяться в дію указом Президента України і є обов'язковими до виконання. Таким чином, вказаний механізм дозволяє державі дуже швидко відреагувати на суттєві загрози національним інтересам та фактично заблокувати діяльність певних осіб. Укази Президента України щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій) можуть бути оскаржені та розглядаються судьями Великої Палати Верховного Суду України. Як зауважив суддя Великої Палати Верховного Суду України Олег Ткачук, «з 2017 року в провадженні Верховного Суду перебувала 461 справа стосовно оскарження указів Президента України щодо застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій). З них 256 справ досі перебувають на розгляді. Велика Палата ВС як суд апеляційної інстанції розглянула 44 справи. За результатами розгляду таких справ ВС ухвалив 27 рішень про відмову в задоволенні позову, одне – про задоволення позову, 46 – про закриття провадження, три – про відмову у відкритті провадження, 67 – про залишення

позовної заяви без розгляду і 61 – про повернення позовної заяви. Рішення ВС загалом ґрунтуються на тому, що при введенні в дію рішення РНБО України про застосування санкцій Президент як гарант Конституції, якому народом України надано представницький мандат і який відповідно до Основного Закону України має повноваження вводити в дію рішення РНБО України, самостійно оцінює наявність та достатність підстав для введення санкцій» [3]. Одним із важливих питань при застосуванні санкцій є межі судового контролю, тому що «є дуже тонка межа між застосуванням санкцій до осіб, діяльність яких загрожує національній безпеці, суверенітету і територіальній цілісності України, та тим, щоб негативні наслідки накладення санкцій не порушували прав фізичних осіб, суб'єктів господарювання, діяльність яких не загрожує нацбезпеці. Суд має ретельно ставитися до аналізу як підстав застосування санкцій, так і механізму та строків такого застосування. Закон України «Про санкції» має містити чіткі й однозначні формулювання конкретного переліку випадків застосовування санкцій до громадян України. Нормативні акти, що регламентують порядок застосування санкцій, мають бути вдосконалені з урахуванням конституційних гарантій та забезпечувати дотримання принципу верховенства права» [4].

Недивлячись на те, що повномаштабна агресія рф проти України досі триває, вітчизняний законодавець не запровадив кримінальну відповідальність за порушення та обхід санкцій, хоча було зроблено чотири спроби її закріплення, оскільки у Верховну Раду України було подано вже четвертий законопроект з вказаного питання, але через недосконалість самих законопроектів та регулятивного законодавства про санкції, та з інших причин, кримінальна відповідальність за вказані порушення не передбачена. При цьому суди намагаються надавати кримінально-правову кваліфікацію вказаним діям через притягнення до кримінальної відповідальності за іншими нормами, при цьому треба пам'ятати, що згідно з ч. 4 ст. 3 КК України, «Застосування закону про кримінальну відповідальність за аналогією заборонено» [2]. Відсутність кримінальної відповідальності за порушення та обхід санкцій значно ускладнює реалізацію санкційної політики та ускладнює накладання спеціальної конфіскації іноземних активів підсанкційних осіб-правопорушників, коли провадження в Україні відкривається за іншою статтею через відсутність окремої норми, що регулює порушення санкцій. Також потребують удосконалення запобіжні заходи впливу. У більшості представлених законопроектів склад щодо порушення та обходу санкцій пропонувалося розмістити у Розділі I Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини проти основ національної безпеки».

Відсутність у чинному Кримінальному кодексі України норми, за якою кваліфікуються порушення або обхід санкцій, не виключає можливості кваліфікації кримінально протиправних дій осіб, які порушують певні кримінально-правові норми в контексті поставленої проблеми, але їх можливості доволі

обмежені через відсутність чіткої законодавчої визначеності. Розглянемо основні з них.

Здійснення забороненої санкцією торговельної операції з державою-агресором чи її юридичною особою може кваліфікуватися за ст. 110-2 КК України «Фінансування дій з метою зміни меж території України», ст. 111-2 КК України «Пособництво державі-агресору». Однак для такої кваліфікації необхідно обов'язково встановити певні ознаки як об'єктивної, так і суб'єктивної сторони складу, наприклад, спеціальна мета – зміна меж території або державного кордону України на порушення порядку, встановленого Конституцією України (ч. 1 ст. 110-2 КК України) або спеціальна мета – насильницька зміна чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ч. 2 ст. 110-2 КК України), що в цілому спрямовано на заподіяння шкоди національній безпеці України тощо. У певних випадках, попри порушення санкцій, ці ознаки відсутні через те, що особа не ставила такої мети та не мала наміру завдати шкоди національній безпеці, в інших випадках доведення їх наявності буде складним для органу досудового розслідування з огляду на їхню суб'єктивну природу. Особливістю притягнення до кримінальної відповідальності за ст. 111-2 КК України, в контексті поставленої проблеми, є така можливість щодо іноземної особи, оскільки згідно з ч. 2 ст. 1 Закону України «Про санкції», санкції застосовуються до іноземних фізичних чи юридичних осіб [2].

За статистичними даними Державної судової адміністрації України, у 2022 році за ст. 110-2 КК України усього було засуджено 7 осіб; за ст. 111-2 КК України – 2 особи; у 2023 році усього було засуджено за ст. 110-2 КК України 8 осіб; за ст. 111-2 КК України – 16 осіб; у 2024 році за ст. 110-2 КК України усього було засуджено 12 осіб; за ст. 111-2 КК України – 82 особи [5]. Статистичні дані свідчать про поступове збільшення кількості осіб, які вчинюють вказані види злочинів проти основ національної безпеки, що пояснюється продовженням агресивної війни РФ проти незалежної України.

Згідно з п. 21 ст. 4 Закону України «Про санкції», одним з видів санкцій є «відмова в наданні та скасування віз резидентам іноземних держав, застосування інших заборон в'їзду на територію України» [1], у разі, якщо це відбудеться, дії вказаних суб'єктів підлягають кваліфікації за ст. 332-2 КК «Незаконне перетинання державного кордону України».

За статистичними даними Державної судової адміністрації України, у 2022 році усього було засуджено за ст. 332-2 КК України 18 осіб; у 2023 році усього було засуджено за 332-2 КК України 16 осіб; у 2024 році усього було засуджено за ст. 332-2 КК України 10 осіб [5]. Статистична інформація свідчить, що в умовах продовження повномасштабного вторгнення РФ на територію незалежної України кількість осіб засуджених за незаконне перетинання державного кордону з року в рік коливається.

В окремих випадках обхід обмежувальних заходів (санкцій) можливий через складання завідомо неправдивих документів, внесення неправдивих

даних до дійсних офіційних документів та їх незаконне використання. Такі дії охоплюються складом ст. 358 КК України або кваліфікуються за ст. 366 КК України.

За статистичними даними Державної судової адміністрації України, у 2022 році було засуджено за ст. 358 КК України 3531 осіб; за ст. 366 КК – 42 особи; у 2023 році усього було засуджено за ст. 358 КК України 5066 осіб; за ст. 366 КК України – 47 осіб; у 2024 році було засуджено за ст. 358 КК України 4232 особи; за ст. 366 КК України 49 осіб [5]. Вказані статистичні данні свідчать про достатньо високий рівень кількості осіб, засуджених за вказані види кримінальних правопорушень.

У разі набрання чинності рішення Вищого антикорупційного суду про стягнення заблокованих активів у дохід держави подальші намагання уникнути реального стягнення можуть бути кваліфіковані за ст. 382 КК України як «Невиконання судового рішення», але переміщені чи передані третім особам до цього моменту активи залишаються поза кваліфікацією за цією статтею.

За статистичними даними Державної судової адміністрації України, у 2022 році усього було засуджено за ст. 382 КК України 29 осіб; у 2023 році було засуджено за ст. 382 КК України 167 осіб; у 2024 році усього було засуджено за ст. 382 КК України 673 осіб [5]. Проаналізована статистична звітність щодо засудження за ст. 382 КК України за вказаний період свідчить про збільшення кількості осіб, які були засуджені за невиконання судового рішення.

Службові особи та інші категорії спеціальних суб'єктів, відповідальні за реалізацію санкційної політики, можуть підлягати кримінальній відповідальності за зловживання повноваженнями за ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем»; ст. 364-1 КК України «Зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми»; ст. 365-2 КК України «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги» чи за ст. 367 КК України «Службова недбалість» [2].

Таким чином, проблеми кримінально-правової кваліфікації порушення та обходу санкцій виникають не тільки через відсутність відповідної кримінально-правової норми, а й через необхідність вирішення наступних задач: 1) зміни регулятивного законодавства – необхідно передбачити кореспондуючі кримінально-правовим нормам обов'язки та заборони різних категорій суб'єктів, порушення яких і створюватиме підставу кримінальної відповідальності; 2) визначити на законодавчому рівні перелік суб'єктів реалізації санкцій, а також обсяг їх повноважень, у тому числі й щодо застосування заходів впливу до правопорушників; 3) криміналізація суспільно небезпечних дій суб'єктів реалізації санкцій та їх посадових осіб, а також інших (третіх) осіб; 4) впровадження в межах реалізації кримінальної відповідальності поряд з кримінальним покаранням спеціальної конфіскації, яка є видом інших заходів кримінально-правового характеру (Розділ XIV-I «Інші заходи кримінально-

правового характеру»); 5) передбачити можливість застосування заходів кримінально-правового характеру щодо юридичної особи у разі вчинення її уповноваженою особою від імені юридичної особи порушення або обходу санкцій; 6) застосування конфіскації активів за порушення санкцій через цивільну конфіскацію [6].

Разом із запровадженням нових санкцій виникла нагальна потреба в протидії їх систематичному порушенню та обходу шляхом застосування різних заходів державного впливу. Особливе місце серед заходів, за допомогою яких держава реагує на вчинений злочин, посідає кримінальне покарання. Кримінальне покарання є найсуворішою формою реалізації кримінальної відповідальності, за допомогою якого держава вирішує кримінально-правовий конфлікт. Але в арсеналі держави є різні заходи кримінально-правового впливу, які застосовуються у разі вчинення кримінального правопорушення. У Загальній частині чинного Кримінального кодексу України система заходів кримінально-правового впливу чітко не сформована, вони розпорошені по різних розділах Загальної частини Кримінального кодексу України, що сприяло виникненню доктринальних дискусій щодо правової природи різних заходів кримінально-правового впливу.

Певні кроки на шляху до змін Кримінального кодексу України в контексті поставленої проблеми вже зроблені. Так, наприклад, Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-агресора чи вчинення інших протиправних дій проти України» від 20.11.2024 р. № 4074-IX (далі – Закон України від 20.11.2024 р. № 4074-IX), систему покарань, яка передбачена ст. 51 КК України, доповнено новим додатковим видом покарань – позбавлення державної нагороди України. Згідно із змінами, внесеними вказаним Законом України від 20.11.2024 р. № 4074-IX, ч. 4 ст. 3 Закону України «Про санкції» доповнено наступним змістом, а саме «Підставою для застосування санкції у виді позбавлення державних нагород України, інших форм відзначення може бути також вчинення нагородженою особою дій, що популяризують або пропагують державу-агресора та її органи влади, представників органів влади держави-агресора та їхні дії, що створюють позитивний образ держави-агресора, виправдовують чи визнають правомірною окупацію території України» [7]; Законом України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності за підкуп посадових осіб іноземних держав» від 04.12.2024 року № 4111-IX (далі – Закон України від 04.12.2024 року № 4111-IX), у ч. 4 ст. 18 КК України розширено коло іноземних суб'єктів, які у разі вчинення кримінального правопорушення визнаються спеціальними суб'єктами, у тому числі, у разі порушення чи обходу санкцій.

Суттєві зміни в чинний Кримінальний кодекс України були внесені Законом України від 04.12.2024 року № 4111-IX щодо спеціальної конфіскації як іншого заходу кримінально-правового характеру, а саме у ст. 96-1 та 96-2 КК України та у Розділ XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», наприклад, у ч. 1 ст. 96-6 КК України поряд з такими заходами як штраф; конфіскація майна та ліквідація, введено новий захід – додаткові (нефінансові) заходи кримінально-правового характеру [8].

Поряд з спеціальною конфіскацією, як кримінально-правовим заходом, виділяють ще й цивільну конфіскацію. Конфіскація в кримінальному порядку та конфіскація поза кримінального провадження розрізняються, перш за все, процедурою позбавлення активів. Конфіскація в кримінально-правовому порядку передбачає ведення кримінального судочинства і винесення обвинувального вироку або іншої правової підстави (ч. 2 ст. 96-1 КК України), в той час як конфіскація поза кримінального провадження не вимагає ні того, ні іншого.

Конфіскація активів є одним з основних інструментів у боротьбі не тільки з організованою злочинністю, фінансуванням тероризму, відмиванням доходів, отриманих незаконними шляхами, а й у разі порушення чи обходу санкцій. Вона передбачає примусове безоплатне вилучення державою майна, доходів чи інших активів незаконного походження. Основною метою є позбавлення порушників матеріальної вигоди від протиправної діяльності та недопущення використання цих активів для вчинення подальших правопорушень.

Висновки. Проблеми кримінально-правової кваліфікації порушення та обходу санкцій пов'язані: з відсутністю у Законі України «Про санкції» прямої заборони на порушення санкцій; з відсутністю правової регламентації питань контролю за виконанням санкційних приписів; з необхідністю визначити на законодавчому рівні перелік суб'єктів реалізації санкцій, а також обсяг їх повноважень, у тому числі й щодо застосування заходів впливу до правопорушників; з необхідністю криміналізації суспільно небезпечних дій суб'єктів реалізації санкцій та їх посадових осіб, а також інших (третіх) осіб; з відсутністю чітких правових підстав відповідальності за їх порушення та обхід, яка може бути не тільки у кримінально-правовій площині; з відсутністю в чинному Кримінальному кодексі України самостійного складу за порушення та обхід санкцій, що не дозволяє державі реагувати на усі форми порушення та обходу санкцій; з відсутністю ефективної системи заходів кримінально-правового впливу серед яких є не тільки кримінальне покарання, а й спеціальна конфіскація як інший захід кримінально-правового характеру, яка не пов'язана із карою та може бути застосована з різних правових підстав, а також кримінально-правові заходи щодо юридичних осіб; з нечіткістю визначення в профільному законодавстві України підстав для застосування санкційного режиму, що потребує ефективного судового контролю.

Література:

1. Про санкції : Закон України від 14.08.2014 р. № 1644-VII. Дата оновлення: 21.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> (дата звернення: 03.03.2025)
2. Кримінальний кодекс: Закон України від 05.04.2001 р. Дата оновлення: 26.12.2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 04.03.2025)
3. Суддя Великої Палати Верховного Суду розповів про практику Верховного Суду у справах щодо оскарження санкцій, запроваджених Радою національної безпеки і оборони України. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1636273/>
4. Межі судового контролю при застосуванні санкцій, запроваджених Радою національної безпеки і оборони України та введених у дію указом Президента України, обговорили під час засідання робочої групи Науково-консультативної ради при Верховному Суді. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1606879>
5. Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження за 2022-2024 роки. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/
6. Цивільна конфіскація та конфіскація активів за порушення санкцій. Необхідні кроки України. URL: <https://confiscation.com.ua/en/analytics/9/>
7. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо позбавлення державних нагород за популяризацію або пропаганду держави-агресора чи вчинення інших протиправних дій проти України: Закон України від 20.11.2024 р. № 4074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4074-20#n6>
8. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення механізмів притягнення юридичних осіб до відповідальності за підкуп посадових осіб іноземних держав: Закону України від 04.12.2024 р. № 4111-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4111-20#n6>

References:

1. Zakon Ukrainy Pro sanktsii vid 14.08.2014 r. № 1644-VII [Law of Ukraine on Sanctions from August 14 2014, № 1644-VII]. Data onovlennia: 21.11.2024. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1644-18#Text> [in Ukrainian].
2. Kryminalnyi kodeks: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 r. 2341-III Data onovlennia: 26.12.2024 r. [Law of Ukraine Criminal Code from April, 5, 2001, № 2341-III] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian].
3. Suddia Velykoi Palaty Verkhovnoho Sudu rozpoviv pro praktyku Verkhovnoho Sudu u spravakh shchodo oskarzhennia sanktsii, zaprovadzhenykh Radoiu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy [A judge of the Grand Chamber of the Supreme Court spoke about the Supreme Court's practice in cases concerning the appeal of sanctions imposed by the National Security and Defense Council of Ukraine]. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1636273/> [in Ukrainian].
4. Mezhi sudovoho kontroliu pry zastosuvanni sanktsii, zaprovadzhenykh Radoiu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy ta vvedenykh u diiu ukazom Prezydenta Ukrainy, obhovoryly pid chas zasidannia robochoi hrupy Naukovo-konsultatyvnoi rady pry Verkhovnomu Sudi [he limits of judicial control in the application of sanctions imposed by the National Security and Defense Council of Ukraine and enforced by the decree of the President of Ukraine were discussed during a meeting of the working group of the Scientific and Advisory Council at the Supreme Court]. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1606879> [in Ukrainian].
5. Zvit sudiv pershoi instantsii pro rozghliad materialiv kryminalnoho provadzhennia za 2022-2024 roky [The report of the first-instance courts on the consideration of materials in criminal proceedings for the years 2022-2024] Retrieved from https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/ [in Ukrainian].

6. Tsyvilna konfiskatsiia ta konfiskatsiia aktyviv za porushennia sanktsii. Neobkhidni kroky Ukrainy [Civil confiscation and asset confiscation for sanction violations. Necessary steps for Ukraine] Retrieved from <https://izi.institute/analysts/15/> [in Ukrainian].

7. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo pozbavleniia derzhavnykh nahorod za populiaryzatsiiu abo propahandu derzhavy-ahresora chy vchynennia inshykh protypravnykh dii proty Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 20.11.2024 r. № 4074-IX [Law of Ukraine On amending the Criminal Code of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine, and other legislative acts of Ukraine regarding the deprivation of state awards for the promotion or propaganda of the aggressor state or the commission of other unlawful acts against Ukraine November 20 2024, № 4074-IX] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4074-20#n6> [in Ukrainian].

8. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho kodeksu Ukrainy, Kryminalnoho protsesualnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalenniia mekhanizmv prytiahnenniia yurydychnykh osib do vidpovidalnosti za pidkup posadovykh osib inozemnykh derzhav: Zakonu Ukrainy vid 04.12.2024 r. № 4111-IX [[Law of Ukraine On amending the Criminal Code of Ukraine, the Criminal Procedure Code of Ukraine, and other legislative acts of Ukraine regarding the improvement of mechanisms for holding legal entities accountable for the bribery of foreign public officials December 04 2024, № 4111-IX] Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4111-20#n6> [in Ukrainian].